

Koncepcia aktuálneho čísla vznikala „pod tlakom“ silnej koncentrácie individuálnych, ale predovšetkým kolektívnych výstav zameraných na tvorbu českých a slovenských autoriek, ktoré sa uskutočnili v priebehu tohto roka. Už vo februári sa v Moravskej galérii v Brne konala vernisáž výstavy *Někdy v sukni. Umění 90. let*, ktorú kurátorka Pavlína Morganová ohlasovala provokatívnym tvrdením, že dejiny českého umenia sa dajú konečne rozprávať bez umelcov. Výstavu sprevádzalo sympóziu, ktoré organizátorky symptomaticky nazvali *Mezi minulostí a přítomností: Od diletantek k profesionálním umělkyním* (7. 2. 2014). Práve ono vytvorilo širšiu platformu pre diskusiu o postavení umelkyň naprieč dvadsiatym storočím, pretože prepjilo tri vystavené projekty. Okrem *Někdy v sukni* a monografickej výstavy málo známej medzivojnovej umelkyne Vlasty Vostřebalovej-Fischerovej (1898 – 1963), ktorú pre Moravskú galériu pripravila Martina Pachmanová a Michala Frank Barnová (22. 11. 2013 – 23. 2. 2014), to bol projekt *Grey gold: České a slovenské umělkyně 65+* kurátoriek Venduly Fremlovej, Terezie Petiškovéj a Anny Varteckej, ktorý sa v čase konania sympózia iba pripravoval. Výstava zameraná na u nás nereflektovaný fenomón veku, respektíve vzťah medzi vyšším vekom a kreativitou, sa otvorila v apríli v Dome umenia v Brne (30. 4. – 3. 8. 2014) a začiatkom budúceho roka bude reprízovaná v Nitrianskej galérii (12. 2. – 12. 4. 2015). V recenziách výstav *Někdy v sukni* (Jana Geržová) a *Grey gold: České a slovenské umělkyně 65+* (Michala Frank Baranová) napísaných pre časopis *Profil* sa opakovane poukazuje na ešte stále problematické prijímanie feminizmu v Česku i na Slovensku. Michala Frank Barnová píše o antifeministickej kritike, ja som sa zamerala na hľadanie odpovede, prečo projekt s mnohými, v koncepcii katalógu jasne čitateľnými atribútmi feministického prístupu môže byť ako celok vnímaný ako nefeministický, či dokonca antifeministický. To je jeden z dôvodov, prečo sme do čísla zaradili preklady dvoch významných textov, ktoré by česko-slovenskú diskusiu o feminizme narážajúcu na bariéru istej nekompatibility medzi západnými dejinami feminizmu a špecifickou situáciou u nás mohli posunúť ďalej. Prvá napísala už v roku 1992 významná americká kritička a feministka Amelia Jones a dala mu príznačný podnázov *Interpretácia „postfeminizmu v dobe antifeminizmu*. Je to brilantná analýza toho, aká vplyv mala konzervatívna rodinná politika prezidenta Georgea Busha staršieho (1989 – 1993) s netolerantným presadzovaním jediného správneho modelu mocensky, z pozície patriarchátu prerozdelených ženských a mužských rolí, na americkú spoločnosť, kultúru a umenie. Kľúčový pojem, s ktorým Jones pracuje, je postfeminizmus, ktorý sa u nás používa ako jeden z relevantných odborných termínov bez toho, aby sa bližšie špecifikoval kontext, v ktorom vznikol. Autorka tento termín reflektuje kriticky ako nástroj cieleného útoku na feminizmus zo strany americkej konzervatívnej rodinnej politiky

Veronika Bromová: Pohľady, 1996, počítačovo upravená fotografia, c-print

90. rokov, ale nevyhýba sa ani kritike sofistikovaného, podľa nej arogantného privlastnenie si feministickej teórie ako jednej z mnohých postmoderných stratégií. Nemusíme s ňou vo všetkom súhlasiť, ale absencia odbornej diskusie o tom, či pojem postfeminizmus používať a v akom kontexte, má za následok mechanické prenášanie západnej terminológie do umenia, kultúry a spoločnosti, ktoré majú svoje špecifické problémy a inú dynamiku vývoja. Dobro to ilustruje inak podnetný text Márie Oriškovej uverejnený v katalógu výstavy Grey Gold, kde v zmysle postfeministickej terminológie konštatuje: „V novom ‚power feminizme‘ je ‚víctim feminizmus‘ považovaný za prekonaný, lebo oslabuje pozíciu žien ako tých, ktoré už nadobudli ‚moc sebadefinovania‘ a môžu ju plne využívať ako slobodne mysliace bytosti, ktoré sa nemusia za nič ospravedlňovať.“¹ Ako ojedinelé príklady takýchto postojov na Slovensku, ktoré „čistočne ‚spopularizovali‘ postfeminizmus a do istej miery aj nový model nezávislej, asertívnej a sexuálne neviazanej (mladej) ženy, ktorý má svoje charakteristické reprezentácie najmä v mediálnej či masovej kultúre“², uvádza tvorbu Anetty Mony Chišy a Lucie Tkáčovej a z kurátorských projektov okrem iných aj *Holé baby. Necenzurované akty moderných majstrov*. Je otázne, či posledné menovanú výstavu, ktorú pre Slovenskú národnú galériu v roku 2010 pripravili feministické aktivistky Jana Cviková a Jana Juráňová spolu s Petrou Hanákovou, môžeme spájať s postfeminizmom, aj keď išlo o asertívny a sebavedomý projekt.

Na analýzu asymetrického vzťahu medzi západným a východným feminizmom je zameraný aj druhý prekladový text zaradený do aktuálneho čísla časopisu. Jeho význam je okrem iného aj v tom, že problém nie je videný optikou Západu, ale z pohľadu insiderky. Jeho autorkou je Beata Hock, mladá maďarská teoretička, ktorá si kladie za cieľ nájsť spôsoby, ako sa vyhnúť mechanickému používaniu pojmov a kategórií západnej feministickej umeleckej kritiky pri skúmaní umenia strednej a východnej Európy. Ide o ukážku z jej dizertačnej práce, ktorú obhájila v roku 2009 na Central European University v Budapešti a ktorej revidovaná verzia vyšla v roku 2013 vo vydavateľstve Franz Steiner Verlag v Stuttgarte. Spektrum pohľadov na feminizmus rozširuje recenzia Alexandry Tamásovej na knihu bell hooks: *Feminizmus do vrecka*, ktorá vyšla koncom minulého roka vo vydavateľstve Aspekt v preklade Jany Juráňovej a ktorú môžeme považovať za dôležitý edičný počin.

Pôvodne sme do tohto bloku príspevkov plánovali zahrnúť aj projekt *Sochárky*, ktorý pre Slovenskú národnú galériu pripravuje Vladimíra Büngerová, sústreďujú sa na tvorbu autoriek z bývalého Česko-Slovenska, ktoré sa presadili v tomto výsostne mužskom teritóriu. Napriek tomu, že výstava sa z technických dôvodov posúva na február 2015, do aktuálneho čísla sa nám podarilo zaradiť reflexiu výstavy a sprievodného medzinárodného sympózia venovaného tvorbe Márie Bartuszovej (Múzeum moderného umenia vo Varšave), ktorá bude spolu s ďalšími sochárkami (Alžbeta Čereyová, Jolana Kirczová, Júlia Horová-Kováčiková, Dagmar Rosůlková, Eugénia Lugsová, Alina Ferdinandy, Klára Pataki, Erna Masarovičová, Anna Drobná, Marie Bartoňková-Drábková, Eva Kmentová, Věra Janoušková, Hana Wichterlová) zahrnutá aj do projektu Vladimíry Büngerovej. Reflexiu sympózia pohotovo napísala Lucia Gregorová-Stachová a spolukurátorka výstavy

a kurátorky Zbierky Márie Bartuszovej sme položili niekoľko otázok. Pôvodne plánovaný tematický blok príspevkov nakoniec prerástol do monotematického čísla, v ktorom je prehĺbene reflektovaná tvorba žien autoriek. Do tejto koncepcie zapadá aj profil a rozhovor s mladou maliarkou Olgou Paštékovou, ktorý pripravila Katarína Slaninová.

Poznámky:

- 1 ORIŠKOVÁ, Mária: Marginalizované a /alebo silné a skúsené?: Vek, tvorba a inštitucionalizácia umelkyň. In: FREMLOVÁ, Vendula – PETIŠKOVÁ, Terezie - VARTECKÁ, Anna (eds.): Grey Gold. Katalóg výstavy. Brno - Ústí nad Labem: Dům umění, Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně, 2014, s. 83.
- 2 Ibidem.

Markéta Vaňková: Dr. Inframulti v túžbe chaosu, 1999 - 2001, akryl na plátne, 155 x 155 cm

